Quaderns Agraris (Institució Catalana d'Estudis Agraris), núm. 38 (juny 2015), p. 51-64
ISSN (ed. impresa): 0213-0319 / ISSN (ed. electrònica): 2013-9780
http://revistes.iec.cat/index.php/QA / DOI: 10.2436/20.1503.01.45

REFLEXIONS AL VOLTANT DELS PROGRAMES DE DESENVOLUPAMENT RURAL A CATALUNYA

Gemma Francès-Tudel

Grup de Recerca en Desenvolupament Rural
de la Universitat Autònoma de Barcelona (DRUAB)

Rebut: 29 de novembre de 2014 - Acceptat: 9 de desembre de 2014

RESUM

Des de començament del segle xxi, la política de desenvolupament rural ha adquirit identitat pròpia configurant-se com el segon pilar de política agrària comunitària (PAC). El plantejament estratègic, els objectius i les mesures s'han materialitzat en els programes de desenvolupament rural (PDR). En el cas espanyol, les comunitats autònomes (CA) han tingut la competència de dissenyar els seus propis PDR a partir de les directrius establertes per la Comissió dins un marc de coordinació amb l'Administració central; la competència de les CA també es veu reflectida en el cofinançament de les mesures.

Fins a l'actualitat, a Catalunya s'han implementat dos PDR amb una vigència de sis anys cadascun: el PDR 2000-2006 i PDR 2007-2013. El Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural de la Generalitat de Catalunya va presentar el 22 de juliol a la Comissió Europea el Programa de Desenvolupament Rural de Catalunya 2014-2020 en què es marquen les principals directrius en matèria de política de desenvolupament rural per a aquest període.

L'objectiu de l'article és analitzar l'evolució dels programes de desenvolupament rural a Catalunya tant pel que fa a l'àmbit d'actuació sobre el territori com pel que fa a les línies estratègiques que s'estableixen. Finalment, a tall de conclusions s'exposen algunes reflexions sobre els elements més rellevants d'aquests programes.

Paraules clau: política de desenvolupament rural, programes de desenvolupament rural, política agrària.

Correspondència: Gemma Francès. A/e: *gemma.frances@uab.cat.*

REFLEXIONES EN TORNO A LOS PROGRAMAS DE DESARROLLO RURAL DE CATALUÑA

RESUMEN

Desde principios del siglo XXI, la política de desarrollo rural ha adquirido identidad propia configurándose como el segundo pilar de la política agraria comunitaria (PAC). El planteamiento estratégico, los objetivos y las medidas se han materializado en los programas de desarrollo rural (PDR). En el caso español, las comunidades autónomas (CC. AA.) han tenido la competencia de diseñar sus propios PDR a partir de las directrices establecidas por la Comisión dentro del marco de coordinación con la Administración central; la competencia de las CC. AA. también se refleja en la cofinanciación de las medidas.

Hasta nuestros días, en Cataluña se han implementado dos PDR con una vigencia de seis años respectivamente: el PDR 2000-2006 y el PDR 2007-2013. El Departamento de Agricultura, Ramadería, Pesca, Alimentación y Medio Natural de la Generalidad de Cataluña presentó el 22 de julio a la Comisión Europea el Programa de Desarrollo Rural de Cataluña 2014-2020 en el que se marcan las principales directrices en materia de política de desarrollo rural para este período.

El objetivo del artículo es analizar la evolución de los programas de desarrollo rural en Cataluña tanto desde su implicación a nivel territorial como en referencia a las líneas estratégicas que se establecen. Finalmente, a modo de conclusiones se exponen algunas reflexiones sobre los elementos más relevantes de estos programas.

PALABRAS CLAVE: política de desarrollo rural, programas de desarrollo rural, política agraria.

SOME REMARKS ABOUT RURAL DEVELOPMENT PLANS IN CATALONIA

ABSTRACT

Since the beginning of the 21st century, rural development policy has been reinforced and confirmed in the second pillar of the Common Agricultural Policy (CAP).

Rural development policy in Spain is under the responsibility of the autonomous regions and is coordinated by the Spanish Government at national level. There is a National Strategic Plan (NSP) for Spain which provides the overall policy framework for rural development, supplemented by

17 regional rural development programmes (RDPs). Two RDPs have been implemented in Catalonia: RDP 2000-2006 and RDP 2007-2013. In July 2014, the Catalan Government presented to the European Commission the Rural Development Programme for Catalonia 2014-2020 with the main guidelines and objectives for this period.

The aim of this article is to analyse the evolution of the rural development programmes in Catalonia with respect to the territorial scope of action, the strategies and objectives, and the beneficiaries. It ends with some conclusions and remarks.

Keywords: rural development policy, rural development programmes, agricultural policy, rural concept.

1. INTRODUCCIÓ

En l'àmbit de la Unió Europea, el concepte *desenvolupament rural* està lligat a la política agrària europea (PAC), si bé la política regional també ha dut a terme i duu a terme intervencions específiques en benefici dels entorns rurals.

A la dècada dels seixanta i principis dels setanta, la PAC realitzava únicament intervencions orientades a afavorir la modernització de les explotacions agràries i la millora de la productivitat del sector agrari. Aquestes accions eren anomenades *política d'estructures* i les finançava la Secció Orientació del Fons Europeu d'Orientació i Garantia Agrícola (FEOGA). Amb el pas dels anys es varen desplegar una sèrie de mesures d'abast més territorial i amb l'Agenda 2000 va néixer pròpiament la política de desenvolupament rural, que va configurar el «segon pilar» de la PAC. Les intervencions d'aquesta política es concreten en uns programes de desenvolupament rural (PDR) que bàsicament inclouen, en primer lloc, mesures orientades a la modernització del sector agrari, sota la finalitat d'aconseguir més competitivitat; en segon lloc, mesures de tipus més ambiental que pretenen un model agrari més sostenible, i en tercer lloc, les actuacions encaminades a la diversificació del món rural, gràcies a la creació i consolidació d'activitats no directament agràries i a la millora de la qualitat de vida de la població.

En el nou període de programació (2014-2020), l'objectiu principal de la política de desenvolupament rural, tal com diu el Parlament Europeu, «és establir un marc coherent i sostenible que garanteixi el futur de les zones rurals, basat sobretot en la seva capacitat per a proporcionar un ventall de serveis públics que van més enllà de la mera producció d'aliments i en el potencial de les economies rurals per a generar noves fonts d'ingressos i noves ocupacions, preservant al mateix temps la cultura, el medi ambient i el patrimoni de les zones rurals».

En els últims quinze anys, el segon pilar de la PAC ha guanyat pressupost, però també ha anat incrementant les seves línies d'actuació.

El pressupost destinat a la política de desenvolupament rural ha passat de representar al voltant del 10 % del pressupost de la PAC, uns 33.360 milions d'euros en el període 2000-2006, al 20,2 % (80.341,3 milions d'euros en el PDR 2007-2013). Pel que fa al període de programació nou, la PAC 2014-2020 destinarà un 23 % del pressupost al desenvolupament rural, és a dir, 85.000 milions d'euros, xifra relativament similar a la del període precedent.

A Catalunya, s'han implementat dos PDR corresponents als períodes 2000-2006 i 2007-2013 i s'està en fase d'aprovació del tercer. El Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural va presentar el 22 de juliol a la Comissió Europea el Programa de Desenvolupament Rural de Catalunya per al període 2014-2020 en el qual es marquen les principals directrius per a aquest període i es preveu que s'aprovarà el primer trimestre del 2015. En la taula I es mostra la suma de les aportacions públiques (UE, Estat espanyol i Generalitat de Catalunya) en els diferents períodes dels PDR.

Taula I. *Finançament públic dels diferents períodes de programació dels PDR a Catalunya (en milions d'euros)*

	Període de programació			Taxa de variació	
	2000-2006	2007-2013	2014-2020	2007-2013 / 2000-2006	2014-2020 / 2007-2013
Total d'aportacions públiques	**401,9***	**942,2**	**810,5**	**134,4 %**	**–13,98 %**

* Es considera el PDR específic per a Catalunya.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'avaluació *ex-post* del PDR 2000-2006, PDR 2007-2013 i PDR 2014-2020 (*http://agricultura.gencat.cat/ca/ambits/desenvolupament-rural/programa-desenvolupament-rural*).

En aquest article analitzarem l'evolució dels PDR a Catalunya tant pel que fa a l'àmbit d'actuació sobre el territori com pel que fa a les línies estratègiques que s'estableixen. A tall de conclusions s'exposaran algunes reflexions sobre els elements més rellevants d'aquests programes.

2. INCIDÈNCIA DELS PROGRAMES DE DESENVOLUPAMENT RURAL SOBRE EL TERRITORI: ÀMBIT D'ACTUACIÓ

Una de les preocupacions de les polítiques de desenvolupament rural ha estat la definició del que és una *zona rural*. La literatura sobre el tema és molt àmplia i no hi ha acord sobre quins criteris cal utilitzar i quina ha de ser la unitat territorial sobre la qual s'ha d'aplicar (Ceña, 1992; Marsden, 1998;

OECD, 1996; Francès, 2002). En l'elaboració del PDR a cada un dels països o regions es va exigir l'establiment dels criteris i delimitació de les zones que pròpiament es consideraven rurals.

A Catalunya es va considerar que la variable més adient era la densitat de població. Al primer PDR es va treballar a escala municipal, i es va establir com a llindar una densitat de població inferior als 100 h./km². Les zones rurals ocupaven el 80 % del territori i el 20,4 % de la població de Catalunya (DARP, 2005, p. 22).

Per al període 2007-2013 la unitat de referència va passar a ser la comarca i es van considerar zones rurals objecte de la política de desenvolupament rural vint-i-una comarques amb una densitat de població inferior a 90 h./km².

Pel que fa al PDR 2014-2020, s'han aplicat tres criteris de selecció del territori rural: el primer, el criteri de ruralitat de l'Organització per a la Coo-

Figura 1. *Comarques rurals de Catalunya subjectes al PDR 2014-2020*

Font: Programa de Desenvolupament Rural de Catalunya (versió 0.1) (DAAM, 2014).

peració i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) (densitat de població inferior als 150 h./km^2); el segon criteri incorpora els municipis que siguin en comarques considerades urbanes però que són limítrofes amb municipis que tenen una densitat de població inferior als 90 h./km^2. El tercer criteri incorpora els municipis que, sense entrar en cap de les dues categories anteriors, van ser municipis Leader en el període 2007-2013. Per tant, el territori rural a Catalunya, tal com mostra el mapa de la figura 1, representa el 88 % de la superfície total, el 34 % de la població i un 79 % del total de municipis de Catalunya (DAAM; PDR 2014-2020). Com a territori no rural queda part de la comarca del Gironès i les comarques del litoral i prelitoral que van des del Maresme fins al Baix Camp.

La delimitació de les zones rurals en els PDR té, de fet, menys rellevància ja que moltes de les mesures s'apliquen a tot el territori català, si bé poden contenir diferències a l'hora de prioritzar o de concedir nivells diferents d'intensitat de la subvenció. D'altra banda, cal assenyalar que el programa Leader es desenvolupa en zones prèviament definides com a rurals i és en aquest punt que la delimitació adquireix més importància.

3. FINALITAT I OBJECTIUS DELS PROGRAMES DE DESENVOLUPAMENT RURAL

En el període 2000-2006 es van implementar a Catalunya tres programes de desenvolupament rural. El primer era el Programa de Desenvolupament Rural específic per a Catalunya; el segon, el Programa Horitzontal de Millora de les Estructures de Producció d'Espanya amb tres objectius principals, com eren les inversions de les explotacions agràries, la instal·lació de joves agricultors i la gestió dels recursos hídrics; el tercer, el Programa Horitzontal de Mesures d'Acompanyament d'Espanya, adreçat a uns altres quatre objectius principals: cessament anticipat de l'activitat agrària, mesures agroambientals, reforestació i indemnitzacions compensatòries de muntanya (Garcia-Balaguer, dir., 2007, p. 77).

Com veiem, hi ha dos plans de desenvolupament rural d'aplicació a tot el territori espanyol que comprenen les mesures tradicionals de la política d'estructures (modernització de les explotacions, rejoveniment dels treballadors i millora de les infraestructures), les mesures agroambientals i les indemnitzacions compensatòries. Pel que fa al PDR específic de Catalunya, la Generalitat va establir tres objectius concrets que segueixen els objectius marcats per la Comissió Europea: objectiu 1, adaptació del sector agrari i agroindustrial a les condicions del mercat; objectiu 2, millora de la competitivitat de l'espai rural amb actuacions sobre la diversificació econòmica, i objectiu 3, manteniment i millora del medi ambient i gestió forestal. Juntament amb aquests objectius es defineixen set prioritats.

El pressupost públic d'aquest PDR va ser d'uns 402 milions d'euros (taula II), amb una concentració del finançament en els objectius 1 i 2, que s'emporten el 42,6 % i el 39,5 % del total, respectivament. De les set prioritats establertes, les dues següents concentren poc més del 60 % del pressupost: millora de l'estructura de la indústria i la comercialització agrària dins de l'objectiu 1, amb quasi el 34 % del pressupost, i millora de les infraestructures i dels serveis dels espais rurals (camins, etc.) dins de l'objectiu 2, amb prop del 29 %.

Taula II. *Finançament públic adreçat a cada prioritat i objectius del PDR de Catalunya 2000-2006*

Objectius	Prioritats	Despesa pública executada	
		(€)	%
1. Adaptació del sector agrari i agroindustrial a les condicions de mercats	I. Millora de l'estructura econòmica de les explotacions	32.914,903 €	8,2 %
	II. Millora de l'estructura econòmica de la indústria i de la comercialització	135.201,381 €	33,6 %
	III. Millora del capital humà	3.174,784 €	0,8 %
	Total objectiu 1	**171.291,068 €**	**42,6 %**
2. Millora de la competitivitat de l'espai rural	IV. Millora de les infraestructures i dels serveis en l'espai rural	115.499,292 €	28,7 %
	V. Impuls de l'economia rural i de l'activitat econòmica	43.308,581 €	10,8 %
	Total objectiu 2	**158.807,873 €**	**39,5 %**
3. Manteniment i millora del medi ambient i la gestió sostenible dels boscos	VI. Millora i manteniment dels recursos forestals	63.949,334 €	15,9 %
	VII. Millora i manteniment del medi ambient	7.881,521 €	2,0 %
	Total objectiu 3	**71.830,855 €**	**17,9 %**
Total pressupost públic		**401.929,796 €**	100,0 %

Font: Elaboració pròpia a partir de Garcia-Balaguer (2007).

Durant el període de programació 2007-2013, Catalunya va disposar d'un únic Programa de Desenvolupament Rural que es va finançar amb un únic fons de finançament, el Fons Europeu Agrícola de Desenvolupament Rural (FEADER).

El PDR de Catalunya 2007-2013 s'estructura en quatre eixos temàtics en què s'agrupen vint-i-vuit de les trenta-quatre mesures possibles d'actuació. Aquests eixos són:

— Eix 1: augment de la competitivitat del sector agrícola i forestal.
— Eix 2: millora del medi ambient i de l'entorn rural.
— Eix 3: qualitat de vida a les zones rurals i diversificació de l'economia rural.
— Eix 4: aplicació d'estratègies de desenvolupament local a través de l'enfocament Leader.

A primera vista, l'establiment dels eixos és força similar a l'enfocament estratègic del PDR anterior i aquests eixos es poden agrupar en els que considerem que són els tres grans àmbits d'actuació de la política de desenvolupament rural: millora de la competitivitat del sector agrari i agroindustrial (s'hi inclou el sector forestal); diversificació del teixit productiu i població rural (diversificació de l'economia rural amb la introducció d'una vessant més social del desenvolupament, ja que s'inclou entre les prioritats la millora de la qualitat de vida de la població rural), i, finalment, gestió i conservació del medi ambient (amb una forta orientació a fomentar la sostenibilitat del sector agrari). Aquests eixos es complementen amb l'eix 4, que inclou totes les mesures que es posaran en funcionament amb la metodologia Leader.

El programa Leader era una iniciativa comunitària que es va iniciar l'any 1991 destinada al desenvolupament rural a partir de subvencionar iniciatives de gran impacte per a la diversificació del món rural amb una metodologia de desenvolupament endogen i participatiu (Comisión Europea, 2006). El 2007, es va decidir que aquesta metodologia seria part dels PDR i que cada país o regió podia decidir quines mesures dels seus PDR corresponents es posarien en funcionament amb la metodologia Leader. Aquestes mesures es van incloure en el que es va anomenar *eix 4*. La majoria de les mesures que es va decidir implementar amb metodologia Leader corresponien a l'eix 3.

En el PDR 2007-2013, la Comissió Europea va establir uns mínims pressupostaris per cada un dels eixos, que de fet van suposar l'obligació de prioritzar l'eix 2 i obligatòriament incloure algunes mesures en l'eix 4. Amb tot, les diferències entre els PDR a escala europea van ser importants, i a grans línies els països del sud d'Europa van destinar més recursos a l'eix 1, és a dir, a la mesura més d'àmbit agrari i agroindustrial (inclòs el sector forestal). En canvi, els països del nord-oest van destinar més recursos a l'eix 2 i els nous països membres en van posar relativament més a l'eix 3 (Viladomiu i Rosell, 2008).

Si analitzem la despesa pública del PDR català dirigida a cada un dels eixos (taula III), veiem que l'eix 1 (augment de la competitivitat agrària i forestal) concentra bona part de la despesa (51,7 %), l'eix 2 (millora del medi ambient i de l'entorn rural) en concentra el 38,5 %. Les accions relacionades amb l'eix ambiental, eix 2, guanyen més pes en relació amb el PDR anterior (38,5 % enfront del 17,9 % del PDR 2000-2006), mentre que al tercer àmbit,

diversificació de l'economia rural (inclou els eixos 3 i 4), es destina una mica menys del 10 %.

Taula III. *Distribució de la despesa pública segons els eixos PDR 2007-2013*

	FEADER	Despesa nacional	Despesa pública total	% sobre la despesa pública total
Total eix 1. Millora de la competitivitat del sector agrícola i forestal	123.998.885 €	363.067.945 €	**487.066.830 €**	**51,7 %**
Total eix 2. Millora del medi ambient i de l'entorn rural	149.890.051 €	213.230.174 €	**363.120.225 €**	**38,5 %**
Total eix 3. Qualitat de vida i foment de l'economia rural	7.740.095 €	10.627.012 €	**18.367.107 €**	**1,9 %**
Total eix 4. Desenvolupament de la capacitat local de creació de llocs de treball i diversificació	31.811.933 €	40.648.195 €	**72.460.128 €**	**7,7 %**
Total eix 5. Assistència tècnica	543.493 €	611.108 €	**1.154.601 €**	**0,1 %**
Total	313.984.457 €	628.184.434 €	**942.168.891 €**	**100,0 %**

Font: Elaboració pròpia a partir del PDR 2007-2013 (DAAM, 2013).

Per al període 2014-2020 es pretén que s'integri més la política de desenvolupament rural amb els objectius de l'estratègia Europa 2020, a més de seguir els objectius generals de la PAC (Gallardo, 2014). A diferència del període de programació 2007-2013, el Govern central ha definit un programa de desenvolupament rural a escala estatal que coexistirà amb els disset PDR de cada comunitat autònoma.

Pel que fa al PDR de Catalunya, els eixos del PDR anterior desapareixen i s'estableixen tres objectius estratègics que es concreten amb les sis prioritats que defineix la política de desenvolupament rural de la UE 2014-2020.

Observant la taula IV, els objectius estratègics continuen mantenint els tres grans àmbits d'actuació propis de la política de desenvolupament rural europea: la competitivitat del sector agrari i agroindustrial (s'hi inclou el sector forestal); la diversificació del teixit productiu i la millora de la qualitat de vida de la població rural, i la gestió i conservació del medi ambient (amb una forta orientació a fomentar la sostenibilitat del sector agrari).

Les novetats es presenten en les prioritats, en què s'estableixen nous àmbits d'actuació resultat de la dinàmica del sector agroalimentari i de la societat en general dels darrers anys alhora que també apareix un vocabulari més en consonància amb el que utilitza l'estratègia Europa 2020.

Taula IV. *Objectius estratègics i prioritats del PDR Catalunya 2014-2020*

Objectius estratègics	Prioritats
1. La competitivitat de l'agricultura	**1. Fomentar** la transferència de coneixements i innovació en els sectors agrari i forestal i a les zones rurals. **2. Millorar** la viabilitat de les explotacions agràries i la competitivitat de tots els tipus d'agricultura a totes les regions, i promoure les tecnologies agrícoles innovadores i la gestió forestal sostenible. **3. Fomentar** l'organització de la cadena alimentària, incloent la transformació i comercialització dels productes agraris, el benestar animal i la gestió de riscos en el sector agrari.
2. La gestió sostenible dels recursos naturals i l'acció pel clima	**4. Restaurar, preservar i millorar** els ecosistemes relacionats amb l'agricultura i la silvicultura. **5. Promoure** l'eficiència dels recursos i fomentar el pas a una economia baixa en carboni i capaç d'adaptar-se al canvi climàtic en els sectors agrari, alimentari i forestal.
3. Un desenvolupament territorial equilibrat de les zones rurals	**6. Fomentar** la inclusió social, la reducció de la pobresa i el desenvolupament econòmic a les zones rurals.

Font: Elaboració pròpia a partir del PDR 2014-2020 (DAAM, 2014).

Taula V. *Reptes de la programació estratègica del PDR de Catalunya 2014-2020*

Reptes
1. Fomentar l'arrelament i desenvolupament econòmic i social dels joves al medi rural. **2. Contribuir** a la reactivació econòmica i la creació d'ocupació, amb una atenció especial als sectors agrari, alimentari, forestal i a les zones rurals. **3. Estimular** la innovació i la transferència de coneixements en el sector agroalimentari. **4. Promoure** accions dirigides a mitigació i adaptació al canvi climàtic i la protecció dels recursos naturals.

Font: PDR 2014-2020 (DAAM, 2014).

En la vessant més agrària i agroalimentària, s'emfatitza la importància de la innovació com a element clau que ha d'orientar totes les intervencions de modernització del sector i s'hi inclou explícitament l'organització adient de les cadenes alimentàries com a prioritat. Aquest segon element implica la possibilitat de finançar projectes que permetin un millor posicionament dels agricultors a la cadena de valor i d'actuacions per disminuir els riscos dels agricultors en uns mercats cada cop més volàtils. En la vessant ambiental, s'amplia la prioritat d'actuació més enllà del suport a les mesures agroambientals i a la gestió forestal, fent menció especial al foment d'accions que facin front a la problemàtica del canvi climàtic, fomentant, per exemple, una economia baixa en

carboni. En la vessant territorial, es fa referència explícita a fomentar la inclusió social i a reduir la pobresa, aspectes que fa uns anys no eren ni tan sols considerats.

En el cas específic de Catalunya, les prioritats han inclòs quatre reptes que es consideren fonamentals i que es poden veure en la taula v.

Arrelament dels joves, lluita contra l'atur rural, innovació, protecció dels recursos naturals i mitigació del canvi climàtic són els reptes que es pretenen assolir amb la confecció del nou PDR. La concreció d'aquests reptes es reflecteix en la figura 2, en què es mostren els principals àmbits de finançament i, per tant, d'actuació. Dels aproximadament 810 milions d'euros de pressupost públic, un 60 % es destinarà al sector agrari distribuït en mesures adreçades a la millora de la competitivitat, la preservació del medi ambient, el fre al canvi climàtic i el rejoveniment del sector. De manera indirecta, el sector agrari es beneficia de les mesures relacionades amb la millora de les infraestructures, la promoció del coneixement i la innovació i la qualitat dels productes alimentaris amb un pressupost de 85 milions d'euros (11 % del total de pressupost). El sector forestal s'emporta el 13 % del pressupost, mentre que el sector agroalimentari el 9 %. A les mesures adreçades a la població rural i concretament de dinamització econòmica, joves i emprenedoria i patrimoni es destina un 9 % del pressupost.

Figura 2. *Distribució del finançament per sectors i temàtica (€)*

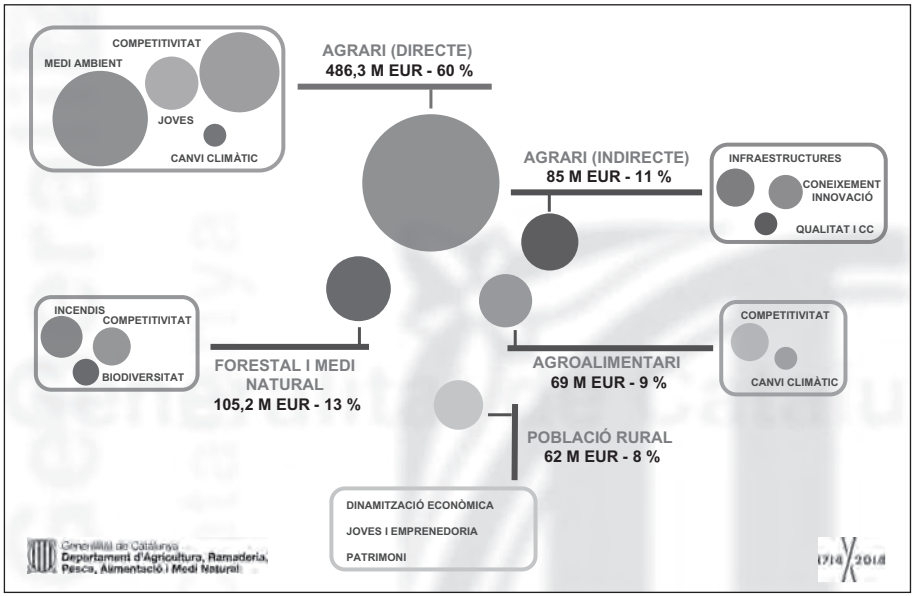

Font: PDR 2014-2020 (versió 01) (DAAM, 2014).

4. CONCLUSIONS

La política de desenvolupament rural dins la PAC va adquirir importància amb l'Agenda 2000, quan se'n va convertir en el segon pilar i es va crear un fons de finançament propi: el FEADER.

Tres grans àmbits poden definir els eixos estratègics de la política de desenvolupament rural des del primer PDR fins a l'actual: la millora de la competitivitat del sector agrari i agroindustrial (s'hi inclou el sector forestal); la diversificació del teixit productiu i la millora de la qualitat de vida de la població rural, i finalment, la gestió i conservació del medi ambient (amb una forta orientació a fomentar la sostenibilitat del sector agrari).

La consecució d'aquests tres àmbits a Catalunya ha de partir d'una premissa important: el pressupost públic d'aquests programes. Un pressupost que, si considerem conjuntament els tres PDR a Catalunya, representa aproximadament uns 2.147 milions d'euros per a un període de vint anys, és a dir, uns 107 milions d'euros anuals.

El nombre de beneficiaris ha estat ampli, en coherència amb el gran nombre de mesures que s'han definit en els diferents períodes de programació i que de fet ha estat un tret característic dels PDR catalans. Un gran nombre de mesures amb unes quanties d'ajuda per beneficiari en alguns casos no gaire importants però que han incidit, com hem dit, sobre un ventall extens d'agents dels territoris rurals: agricultors, socis de les cooperatives agràries i altres associacions de productors que s'han pogut beneficiar de la majoria de les mesures finançades, algunes de més específiques com les adreçades a la millora i la concentració de terres, la millora i modernització de les explotacions o el foment de la transformació i comercialització agroalimentària o la gestió forestal. Aquesta darrera mesura amplia el ventall de beneficiaris als propietaris de terrenys forestals amb interès per implantar plans tècnics de gestió, així com a les associacions de defensa forestal entre altres associacions de productors. El sector agroindustrial ha estat un altre actor estratègic al qual s'ha donat suport en els diferents PDR a través dels objectius o eixos adreçats a la millora de la competitivitat del sector agroindustrial amb mesures relacionades amb transformació i comercialització de productes agrícoles i foment de la qualitat. Els PDR han permès també a les entitats locals, especialment als ajuntaments, consells comarcals o entitats locals més petites, beneficiar-se de les ajudes adreçades a adequar infraestructures bàsiques i proveir-se'n i a embellir els nuclis rurals, tasques que, juntament amb la complementarietat d'altres fons públics, han permès una millora de l'estat de les infraestructures bàsiques de moltes poblacions rurals. Pel que fa a la població rural no vinculada amb el sector agrari o industrial, les mesures elegibles han estat menys importants, molt vinculades al programa Leader, i considerem que amb un excessiu biaix cap a les activitats turístiques (Francès *et al.*, 2009).

Els reptes que es planteja el nou PDR emfatitzen la resolució de grans problemàtiques actuals com l'atur, la desigualtat i pobresa creixents de la població i la conservació del medi ambient als territoris rurals. Són grans reptes, tenint en compte la limitació pressupostària, que haurien de comportar que els responsables del nou PDR fossin més selectius a l'hora de finançar les actuacions, per tal d'assegurar un impacte significatiu tant en termes de generació d'ocupació com de rejoveniment del teixit agrari o de foment de la innovació i transferència tecnològica més aplicada a les necessitats reals del sector agrari i agroindustrial, tres reptes en què els PDR anteriors no han estat prou efectius a l'hora de fer-los front.

BIBLIOGRAFIA

Ceña Delgado, F. (1992). «Transformaciones del mundo rural y políticas agrarias». *Revista de Estudios Agro-Sociales*, núm. 162, p. 11-35.

Comisión Europea (2006). *El enfoque Leader. Guía básica* [en línia]. <http://ec.europa.eu/agriculture/publi/fact/leader/2006_es.pdf> [Consulta: novembre 2014].

Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural (DAAM) (2005). «Programa de desenvolupament rural 2000-2006» (versió 9) [en línia]. <http://agricultura.gencat.cat/ca/ambits/desenvolupament-rural/programa-desenvolupament-rural/> [Consulta: novembre 2014].

— (2013). «Programa de desarrollo rural 2007-2013» (versió 9) [en línia]. <http://agricultura.gencat.cat/ca/ambits/desenvolupament-rural/programa-desenvolupament-rural/> [Consulta: novembre 2014].

— (2014). «Programa de desarrollo rural 2014-2020» (versió 0.1) [en línia]. <http://agricultura.gencat.cat/ca/ambits/desenvolupament-rural/programa-desenvolupament-rural/> [Consulta: novembre 2014].

Francès, G.; Viladomiu, L.; Rosell, J. (2009). «Nous filons d'ocupació: origen, desenvolupament i vigència del concepte». *Revista en Línia del Consell de Treball Econòmic i Social de Catalunya* (juny).

Francès i Tudel, G. (2002). *Teoría de redes y turismo rural en el desarrollo territorial.* Tesi doctoral. Universitat de Barcelona. Facultat de Ciències Econòmiques.

Gallardo, R. (2014). «La política de desarrollo rural en el período 2014-2020». A: Bardají, I. (coord.). *Reflexiones en torno a la PAC.* Almeria: Cajamar Caja Rural.

Garcia-Balaguer, E. (dir.) (2007). *Evaluación ex-post del Programa de Desarrollo Rural de Catalunya PDR-5 (2000-2006)* [en línia]. Universitat de Lleida. Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural. <http://agricultura.gencat.cat/ca/ambits/desenvolupament-rural/programa-desenvolupament-rural/> [Consulta: novembre 2014].

Marsden, T. (1998). «New rural territories. Regulating the differentiated rural spaces». *Journal of Rural Studies*, vol. 14, núm. 1, p. 107-117.

OECD (1996). *Networks of enterprises and local development*. París: OECD Publications.

Viladomiu, L.; Rosell, J. (2008). «Anàlisi comparatiu dels Programes de Desenvolupament Rural 2007-2013 a nivell espanyol i europeu». Document de treball [Departament d'Agricultura, Alimentació i Acció Rural], núm. 7.